

УДК 376.1

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.24>

Дяченко А. В.

РОЛЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЙ У ФОРМУВАННІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Одна з важливих ролей у вирішенні питання формування розвитку особистості належить художній культурі, у тому числі її духовному складникові – мистецтву. Мистецтво було предметом філософських досліджень з античних часів, існує чимало різних теорій мистецтва, але не можна сказати, що його сутність, специфіка, соціальна значимість зрозумілі до кінця, що не залишилося ніяких дискусійних питань у його розумінні. Цей феномен людського життя занадто складний і багатограний, щоб можна було в певний момент створити його повну й остаточну теорію.

Процес соціалізації, яка формує особистість і сприяє її розвитку, а також процес самореалізації особистості великою мірою залежить від її творчої діяльності, комунікативності, розвиненості самосвідомості. Усі ці завдання покликане вирішувати мистецтво. Теорії, у яких розроблялася взаємозалежність станів суспільства й мистецтва, належать Платону, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Ніцше, Ж.-М. Гюйо, К. Мангейм, Х. Ортега-і-Гассету й іншим.

Натепер мистецька освіта стає одним із засобів самореалізації особистості та способом вирішення життєвих труднощів сучасної людини. Його роль у формуванні світогляду неухильно зростає, оскільки протидіяти явищам бездуховності, аморальності можна лише шляхом формування усвідомлення важливості й пріоритету загальнолюдських цінностей, удосконалення творчого потенціалу, прагнення до пізнання. Також варто зауважити, що твори мистецтва впливають не тільки на галузь людських почуттів, вони водночас впливають і на свідомість людини, цілісно перетворюючи її.

У роботі розглянуто основні аспекти впливу мистецької освіти на формування світогляду сучасної людини, також з'ясовано, як впливає на світогляд окремий вид мистецтва в різному віці. Доведена перетворювальна, розвивальна функції мистецької освіти, що відроджує роль мистецтва для особистості.

Ключові слова: мистецтво, світогляд, мистецька освіта, самопізнання, митець, мистецький твір, функція, особистість.

Особливу практичну значимість зараз набуває проблема соціальної ролі мистецької освіти, її впливу на людину, на формування світогляду та особистості. Сьогодні актуальним є визначення ролі мистецтва у формуванні та соціалізації особистості у зв'язку з гостротою проблем, поставлених кризовим сучасним суспільством. Однією з рис сучасної буденності є поширення в суспільстві антигуманного мистецтва, який пропагує насильство, сексуальну розбещеність та інші соціальні пороки. Виникає питання: як впливає мистецтво на формування світогляду в сучасних реаліях? Чи має воно певне соціальне призначення? Щоб відповісти на ці та інші подібні питання, необхідно глибоко зрозуміти специфічну природу мистецтва, той спосіб, яким воно впливає на людину. У цьому стосунку ще є проблеми, які потребують подальшого вивчення.

Питання взаємозв'язку “особистість – мистецтво” в працях розглядали багато філософів і науковців, такі як Фіхте, Шеллінг, Ліне, Шопенгауер і В. Соловйов.

Мега статті – розглянути основні аспекти впливу мистецької освіти на формування світогляду сучасної людини, з'ясувати, як впливає на світогляд окремий вид мистецтва в різному віці.

Мистецтво відіграє величезну роль у розвитку людини й життя суспільства. Будучи художнім відображенням дійсності, воно сильно впливає на розвиток особистості, формує почуття, думки, моральність і життєві принципи. Залучення людини до мистецтва просто необхідно, особливо актуально це в наш час.

Упродовж історичного розвитку людства мистецтво посідало одне з головних місць у системі формування особистості людини та її світогляду. Його розглядали як частину світу, як певний духовний засіб пізнання навколишньої дійсності. Власне, усім різновидам мистецтва надавали цілющого значення, уважали, що за його допомогою людина “очищає” своє тіло та душу. На сучасному етапі розвитку суспільства молода людина стикається в процесі життєдіяльності з різноманітними чинниками, що негативно впливають на формування особистості.

Суспільство, де етично-моральні норми, цінності втрачають своє значення, а на перший план виходять псевдонорми, потребує особливого засобу формування свідомості в молодого покоління. Саме багатогранність мистецтва, унікальність і невичерпність його можливостей відкривають новий шлях до генерації гармонійної особистості. Розкриття внутрішнього світу людини через її творчість є натепер основним пріоритетом, метою життя в ідеалі багатьох людей.

Окрім цього, мистецтво – це особливий засіб самореалізації людини та спосіб вирішення багатьох життєвих проблем. Із кожним днем його значення у вихованні молодого покоління неухильно зростає, адже впоратися з актуальними сьогодні аморальністю та бездуховністю можливо лише завдяки формуванню усвідомленої важливості загальнолюдських цінностей, підвищенню творчого потенціалу, прагненню до пізнання навколишнього світу.

Нині науково доведено, що найприроднішим способом самовираження людини є мистецтво. Видатний учений В. Виготський підкреслював, що мистецтво є організацією нашої поведінки, установкою наперед,

вимогою, яка може ніколи не здійснитися, але яка змушує нас прагнути до вершин життя, до того, що лежить за ним [9, с. 18].

Мистецтво не лише підносить наше естетичне сприйняття на новий рівень, а й змушує розвиватися. У праці 1890 року “Загальний сенс мистецтва” В. Соловйов писав, що мистецтво має втілювати абсолютний ідеал не тільки в нашій уяві, воно має здатність одухотворювати, змінювати наше життя і ставлення до нього.

Мистецтво формує лад почуттів і думок людей. Якщо виховне значення інших форм суспільної свідомості має приватний характер: мораль формує моральні норми, політика – політичні погляди, філософія – світогляд, наука готує з людини спеціаліста, то мистецтво впливає комплексно на розум і серце, і немає такого куточка людського духу, який воно не могло б торкнутися своїм впливом. Мистецтво формує цілісну особистість.

На жаль, багато вчителів загальноосвітніх шкіл і студентів вищих навчальних закладів недооцінюють емоційного впливу творів мистецтва на людей. Це призводить до спрощено-практичного вивчення художніх дисциплін, що обмежує широкий спектр педагогічних завдань технологічним аналізом засобів виразності або тривіальними розмовами про мистецтво, за якими втрачається сутність його дії на внутрішній світ особистості. Відповідно, розвиток сучасної особистості засобами художньої освіти є актуальною проблемою.

Останнім часом істотно зріс інтерес до можливості впливу художньої освіти на формування і становлення особистості в галузі освіти, його ролі в становленні культури шкільної та студентської молоді. Особливе значення цієї проблеми надають учені в галузі мистецької освіти, адже художня освіта є складником усіх сфер культури: матеріальної, духовної, художньої та складовою мистецтва й освіти. Особистість не може бути всебічно розвиненою без розуміння мистецтва і творчої діяльності.

Піфагорійці говорили, що мистецтво очищує людину. Аристотель розробив і запровадив в естетику категорію катарсису – очищення за допомогою почуттів. Показуючи героїв, які пройшли через тяжкі випробування, мистецтво змушує людей співпереживати їм і цим мовби очищає їхній внутрішній світ. Деякі дослідники вважають, що в процесі сприйняття творів мистецтва люди знаходять можливість розрядити внутрішнє напруження і хвилювання, породжені реальним життям, і хоча б частково компенсувати монотонність буденності. Про це блискуче написано в нарисі Г. Успенського “Випрямила” (1885) [8, с. 39].

Катарсично-компенсаторна функція мистецтва, на думку Ю. Борева, має три основні аспекти:

- гедоністично-ігровий, розважальний;
- компенсаторний;
- катарсичний.

Мистецтво своєю гармонією впливає на внутрішню гармонію особистості, сприяючи збереженню й відновленню психічної рівноваги. При цьому характер психічного афекту, що виникає в результаті сприйняття твору, залежить і від характеру твору, і від типу, життєвого досвіду, культурного рівня й духовного стану особистості [5, с. 56].

Катарсична (очищає) й компенсаторна (сприяє духовній гармонії людини) функції є найважливішими аспектами виховно-формуючого впливу мистецтва на світогляд людини.

Мистецтво впливає на світогляд людини через естетичний ідеал, який проявляється як у позитивних, так в негативних образах.

Перефразовуючи А. Пушкіна, можна сказати, що мистецтво “скорочує нам досліди швидкоплинного життя”: воно дає змогу пережити багато чужих життів як власні й збагатитися досвідом інших людей, зробити його фактом свого життя, елементом своєї біографії. У цьому – джерело впливу мистецтва на цілісну особистість і її ставлення до світу.

Твори мистецтва завжди несуть у собі переживання творця, його погляд на світ, на своє місце в ньому, адже художник, творець мистецтва, звертається спочатку до серця людини. Тому така велика сила впливу мистецтва на людей: воно пробуджує в людині почуття [4, с. 123].

Мистецька освіта стає імпульсом до співтворчості, причиною зародження бажання створити щось своє, неповторне – і особистість розквітає, стає унікальною.

Саме завдяки залученню до світу мистецтва особистість збагачує свій світ, вибирає творчу діяльність, відчуває повноту буття. Мистецтво допомагає й освіті, адже за допомогою нього багато нудних речей стають яснішими та яскравішими.

Досвід ставлення до світу, який посилює мистецтво, примножує й розширює, – реальний життєвий досвід особистості. Це придбання реального досвіду має якісні особливості. Мистецтво дає змогу донести до нас досвід поколінь, що жили в певну історичну епоху; озброює особистість художньо організованим, осмисленим досвідом; дає досвід, оцінений художником, і дає людині можливість виробити власну позицію й ціннісні реакції щодо життєвих обставин. Так, наприклад, двогодинний фільм про проблеми сьогодення – це свого роду есенція, яка, розчиняючись у нашому повсякденному реальному досвіді, надає йому ще більшу соціальну насиченість. Вплив високого мистецтва спрямований на соціалізацію цілісної особистості й утвердження її світогляду.

Проблема впливу мистецької освіти на світогляд людини не є чимось новим для науки. Її розглядали багато великих мислителів минулих років, вона порушувалася в рамках нашого життя, а її важливість підкреслювалася багатьма науковими фактами. Однак ті соціальні зміни, котрі швидко поширюються в нашій

країні й у світі, потребують нового переосмислення питання щодо впливу мистецької освіти на світогляд сучасної людини.

Щоб цілісно оцінити вплив мистецької освіти та її роль у житті людини, необхідно чітко розуміти основні функції мистецтва сьогодення. Різні дослідники визначають різну кількість функцій мистецтва, але всі вони мають взаємопов'язаний характер і загалом доповнюють одна одну. Найбільш поширеною є думка щодо таких функцій мистецтва:

1. Суспільно-перетворювальна та компенсаторна. Обидві функції проявляються як ідейно-естетичний вплив на світогляд людини, що спрямовує людей на цілеспрямовану діяльність. Із цього боку мистецька освіта є рухомою силою всіх змін суспільства, спонукає людство до розвитку, появи прагнень до само-розвитку і становлення власної особистості.

2. Художньо-концептуальна функція дає змогу зрозуміти думки митця про світ загалом через призму його художнього твору, побачити його ставлення щодо людини та її місця у світі.

3. Функція передбачення. Ідейно це означає, що мистецтво здатне прогнозувати майбутнє та вірогідно співвідноситься з людською інтуїцією. Але найважливіше, що мистецтво має змогу прогнозувати соціальні зміни в суспільстві.

4. Інформативна та комунікативна. Функції полягають у тому, що кожний художній витвір несе в собі певну інформацію, доступну певному колу людей. Так мистецтво здатне об'єднувати людей, спонукати їх до взаємодії, спілкування й обміну знань.

5. Виховна функція дає мистецтву змогу впливати на думки та почуття суспільства як загалом, так й окремо. На цьому етапі мистецтво є катарсисом формування світогляду та особистості.

6. Сугестивна функція полягає в емоційному впливі мистецтва на почуття людини та її думки. Ця якість найбільш за все здатна впливати на особистість людини, удосконалюючи чи руйнуючи її.

7. Естетична функція. Із цього боку мистецтво є вагомим чинником формування естетичного смаку особистості, її здібностей, звичок, принципів, цінностей і потреб. Отже, мистецтво орієнтує людину у світі.

8. Гедоністична функція проявляється в тому, що мистецтво – це свобода й майстерність, яка надає змогу самовиражатися та нести насолоду.

Отже, зрозуміло, що мистецтво є невід'ємною частиною життя всіх людей і суспільства. І не має значення, до якого виду мистецтва прихильна людина та чи полюбає вона його. Проти нашої волі чи за побажанням мистецтво неодмінно буде впливати на наш світогляд і ставлення до життя.

Мистецька освіта дає людині змогу освоювати світ з естетичного погляду в усій його складності, багатогранності й багатстві. І тут немає значення, до якого саме мистецтва прихильна людина, адже не має головних і другорядних видів мистецтва, вивчаючи один із них, людина не може бути не пов'язана з іншими. Сучасне мистецтво складається з багатьох напрямів, кожен із яких має свої особливості й переваги, а також по-різному виражає сутність життя. Отже, вид мистецтва – це реальні форми художньо-творчої діяльності, що різняться способом утілення художнього змісту, специфікою творення художнього образу [9, с. 17] Кожен вид мистецтва відіграє свою роль у формуванні особистості. Розглянемо деякі з них:

1. Декоративно-прикладне мистецтво, найдавніший з усіх видів мистецтва, який бере свій початок зі звичаїв, навичок, вірувань народу. Для нього характерна близькість із побутом і виробничою діяльністю людей [1, с. 43]. Декоративно-прикладне мистецтво є невичерпним джерелом формування моральних якостей, національної свідомості, творчої активності та громадських рис суспільства.

2. Архітектура – мистецтво будувати й проектувати споруди, будинки, що забезпечує матеріально організоване середовище, необхідне людям для їхньої життєдіяльності [1, с. 44]. Через призму цього виду мистецтва можна проаналізувати устрій життя суспільства та рівень його матеріального, культурного й духовного розвитку. Мета архітектури – спорудження будівель за законами краси, при цьому неодмінно задоволення потреб людей.

3. Скульптура. Цей вид мистецтва, якому характерні пластичні образи, що відтворюються в пластичних та об'ємних формах. Скульптурні витвори мистецтва людина сприймає всім тілом. Уважається, що найбільш глибоко відчуті внутрішню наповненість скульптури можна, якщо провести по її силуету рукою.

4. Графіка. Вид мистецтва вважається основою всіх образотворчих мистецтв. Для нього характерні лаконізм, загостреність ліній, імпровізація, висока ступінь умовності. Але головна риса, притаманна графіці, – незавершеність, що пробуджує в людині бажання додумати зображення в уяві. Графіка розвиває в людині самостійність мислення, власний світогляд на життя.

5. Живопис. Один із найбільш впливових видів мистецтва, адже через нього людина здатна відчуті видиму реальність сьогодення або доторкнутися до досвіду минулих поколінь. Вплив живопису на світогляд людини уподібнюється впливу музики.

6. Музика – вид мистецтва, який виражає реальну дійсність в емоційних переживаннях і наповнених почуттями ідеях, що виражаються через мелодичність звуків, основа яких – узагальнені інтонації людської мови. Музиці приписуються терапевтичні властивості. Уважається, що вона має вплив на духовне, психічне та фізичне здоров'я. Найбільше людина пізнає світ завдяки звукам, саме тому музика здатна впливати на світогляд людини, бути основою її ставлення до життя.

7. Хореографія. Цей вид мистецтва будується на музиці та організованих, виразних рухах людського тіла. Базована на музичній організації, хореографія є розширеною версією музичного мистецтва. У хореографії виражається характер людини, склад її почуттів та особистість.

8. Література – мистецтво слова. Вид мистецтва відображає світ через художнє слово, що охоплює взаємини між людьми, природні явища, духовність особистості, емоційний стан людини та її почуття. Література – найбільший багатогранний вид мистецтва, адже вона дає змогу досліджувати світ цілісно й більш комплексно.

9. Театр, кіно й телебачення. Належать до найбільш масових видів мистецтва та найбільш впливових, адже вони поєднують у собі звук і колір, що підвищує вплив на глядача. У сучасному світі саме ці види мистецтва зумовлюють значний вплив на формування світогляду. Наглядно відчуваючи шаблони міжособистісних відносин, комплекс цінностей, життєвих переконань, ми здатні несвідомо переносити їх на власне життя.

Власне, тепер, після ознайомлення з найбільш поширеними видами мистецтва, стає зрозуміло, наскільки великий вплив має мистецька освіта на світогляд сучасної людини. Необхідність мистецької освіти з кожним днем зростає, адже протистояти явищам бездуховності, зневаги до надбань людства можна лише шляхом глибокого занурення в мистецтво, розкриття творчого потенціалу людей, усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей і розуміння перспективи розвитку культури [7, с. 52].

Світогляд людини формується завдяки розширенню спілкування з навколишнім середовищем, пізнанню різних культур, поглядів, знайомству з далекими й близькими історичними епохами. Формування сучасного покоління в умовах “культурного напруження” виховує здатність до самовизначення, формування індивідуальної життєвої позиції, потяг до нових знань, толерантного ставлення до чужих поглядів і думок [2, с. 17]. Люди, яким притаманні широкі соціально-культурні контакти, як правило, мають велику тягу до життя, здатність насолоджуватися кожним днем. Вони спокійно та доброзичливо ставляться до представників інших культур, релігій, психології та ідеології.

Відповідне соціально-культурне середовище – запорука для розвитку творчої природи молодої людини, ідеальний напрям до забезпечення психологічної свободи та безпеки. Вчасно надана мистецька освіта допомагає розвинути творчий потенціал людини, захищає її свідомість від негативного впливу, заохочує до нових прагнень та успіху.

Значення мистецької освіти як головного фактору впливу на світогляд людини полягає в морально-естетичному характері її пізнання. Емоційний зміст художнього твору стає стимулом для формування почуттів, емоційним аспектом життєдіяльності сучасної людини. Пізнання мистецтва активізує емоції, думки, світосприйняття індивіду. Мистецтво викликає в людині асоціації, які мали місце в її житті, почуття та переживання.

Основа мистецької освіти – це важливий психологічний механізм процесу сприймання. Він пов’язаний із діалектичним характером взаємодії індивідуально-емоційного розвитку особистості, рівнем її інтелектуального та культурного розвитку, художньо-естетичного й життєвого досвіду, з одного боку, і діалектичності взаємодії форми та змісту твору, пізнавальних і творчих елементів мистецтва під час його сприйняття – з іншого. Емоції та почуття, що виникають під час спілкування з мистецтвом, формуються на межі свідомого та інтуїтивно-підсвідомого.

Становлення світогляду засобами мистецтва відбувається в актах “співтворчості” й “співпереживання”. “Співтворчість” у процесі спілкування з мистецтвом пов’язана з активізацією емоційної та інтелектуальної сфер свідомості людини, коли в процесі сприйняття актуалізується весь її емоційний та інтелектуальний досвід, уява, здатність до співпереживання. Мистецька освіта розвиває в людині здатність до співпереживання.

Здатність співпереживати – прирівнюється до здатності людини повторювати той самий шлях, який пройшов митець. Вона залежить від двох обставин:

1. Якість і досконалість мистецької роботи. Якщо твір не відповідає вимогам реального життя, досвіду та проблемам людини, яка його пізнає, він ніколи не викличе почуттів, емоцій, душевних переживань і потягу до самооцінки. Також не викликає роздумів твір, основа якого – логічні засоби вирішення художнього завдання.

2. Ступінь підготовленості людини. Оскільки форма в мистецтві найчастіше умовна, її сприйняття – це наслідок виховання, рівень мистецької освіти.

Саме тому в рамках мистецької освіти завжди потрібно виховувати здатність засвоювати життєвий досвід, що міститься у творах митців [5, с. 17].

Також вплив мистецької освіти на формування світогляду залежить від вікових особливостей, психічного стану, провідного типу естетичної діяльності людини. Молодший вік характеризується як вік, коли активно набувається емпіричний досвід та емоційно-чуттєве ставлення до навколишньої буденності. У цей період світогляд дитини формується завдяки активізації емоцій та почуттів.

Важливий аспект мистецької освіти для дітей середнього віку – яскравий вияв предметно-образної інтерпретації, яка починає переважати над емоційністю сприйняття. Формування світогляду відбувається за рахунок інтенсивного морального формування особистості.

Вплив мистецької освіти в підлітковому віці має інший характер, адже формування світогляду в цьому віці зосереджено на внутрішньому житті дитини. У цей час підлітки прагнуть усвідомити свої стосунки з колективом однолітків, активізуються процеси самопізнання, самовизначення, визначення особистих етико-естетичних поглядів і суджень, оцінок, засвоєння соціально прийнятих норм поведінки. У соціальних

відносинах підлітки стають активнішими, а їхня діяльність у всіх сферах стає все більш усвідомленою. Самопізнання дитини відбувається через виявлення індивідуальних смаків, глибоких переживань, уподобань і мрій. Вплив мистецтва на світогляд дитини в цей період здійснюється через формування духовних потреб. Освітньо-розвивальна та ціннісно-виховна функції мистецтва набувають у свідомості дитини інтегративного значення, цілісність пізнання дає змогу подолати суперечності вікових особливостей, висвітлити та відбити чуттєвий світ у його діяльнісному аспекті [10, с. 98].

Період активного формування світогляду очевидно виявляється в старшому шкільному віці. Формуються індивідуально-особистісні потреби, форма поведінки стає засобом самовираження, самоствердження. Зростає значення мистецької освіти, вона все більш впливає на активізацію та становлення особистості на якісно новому понятійному й чуттєвому рівнях; динамічно формується певний соціальний тип особистості. Зростає інтерес до музичного мистецтва. Бурхливий розвиток звуко- та відеотехніки сприяє поширенню впливу масової культури, переважно низького гатунку як за змістом, так і за професійним оформленням [6, с. 43].

Популярність масового мистецтва в молодіжному середовищі пояснюється прагненням підростаючого покоління ствердити своє особисте "Я" на противагу дорослим, їхнім смакам, інтересам, потребам, цінностям, які молодь вважає застарілими.

Дорослим людям характерний сформований світогляд. Але нерідкі випадки, коли людина в зрілому віці переживає зміни інтересів, цінностей, захоплень. Загалом це відбувається завдяки набутому раніше досвіду, а не в результаті впливу мистецтва. Тому можна сказати, що мистецька освіта має менший вплив, коли мова йде про дорослу людину.

Висновки. Отже, спілкування з предметами та результатами діяльності "масової культури" не потребує глибокої теоретичної підготовленості, розвинутості смаків, потреб та ідеалів, тому спілкування з нею доступне широкому колу людей.

Роль мистецької освіти у формуванні світогляду велика. Вона й імпульс до пізнання нового, до творчості, і спосіб формування ціннісно-орієнтаційних критеріїв, і спосіб виховання, спілкування, і можливість отримати естетичну насолоду, прищепити смак, реалізуватися як неповторна особистість, вибудувати свій образ світу, можливість пережити непережите, випробувати те, що не сталося, і, нарешті, врятуватися в пережитому сьогодні.

Використана література:

1. Андреева О. І. Світова художня культура. Ростов-на-Дону : Фенікс, 2005. 4 с.
2. Грузенберг С. О. Теорія катарсису. Мистецтво як катарсис. *Практична психологія і соціальна робота*. 2007. № 12. С. 70–76.
3. Закович М. М. Мистецтво як засіб творення особистості. *Знання*. 4-те вид. Київ, 2009. 592 с. URL: <http://www.ebk.net.ua>.
4. Лозовий В. О. Основи естетики. Київ : Вища школа, 2005. 275 с.
5. Орбан Л. Е. Становлення особистості. Москва : Наука, 1992. 68 с.
6. Разенков І. В. Вплив образотворчого мистецтва на розвиток особистості дитини в системі додаткової освіти. *Актуальні завдання педагогіки*. Чита : Молодий вчений, 2014. 34 с.
7. Сафонова Н. С. Роль мистецтва у формуванні особистості. *Проблеми розвитку особистості*. Прага, 2013. 234 с. URL: <http://sociosphera.com>.
8. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с.
9. Функції мистецької освіти. URL: <http://pidruchniki.com>.
10. Шмельова Т. В. Вплив мистецтва на формування естетичного світосприйняття майбутніх учителів / Житомирський державний університет. Житомир, 2005. URL: <http://studentam.net.ua>.
11. Яновський М. І. Психологічний вплив мистецтва на людину. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. 56 с.

References:

1. Andrieieva O.I. (2005). Svitova khudozhnia kultura [Andreev A.I. world culture]. M-r.-D. "Phoenix", 4 [in Ukrainian].
2. Hruzenberh S.O. (2007) Teoriiia katarsysu. Mystetstvo yak katarsys [The theory of catharsis. Art as catharsis]. *Praktychna psykholohiia i sotsialna robota- Practical psychology and social work*, №12, 70–76 [in Ukrainian].
3. Zakovych M.M.(2009) Mystetstvo yak zasib tvorennia osobystosti [Art as a means of creating individual]. *Znannia*, 4-te vud. Knowledge 4-th ed., 592. Retrieved from <http://www.ebk.net.ua> [in Ukrainian].
4. Lozovyi V.O. (2005) Osnovy estetyky. [Fundamentals of aesthetics]. K.: Vyscha shkola-AK.: High School, 275 [in Ukrainian].
5. Orban L.E. (1992) Stanovlennia osobystosti. [The formation of personality]. M.: Nauka-M.: Nauka, 68 [in Ukrainian].
6. Razenkov I. V. (2014) Vplyv obrazotvorchoho mystetstva na rozvytok osobystosti dytyny v systemi dodatkovoi osvity [Effect of Fine Arts at the development of the child in the system of further education]. *Aktualni zavdannia pedahohiky, Chyta: Vydavnytstvo Molodyi vchenyi*. Chita: Young scientist Publishers, 34 [in Russian].
7. Safonova N. S. (2013) Rol mystetstva u formuvanni osobystosti [The role of art in shaping the identity]. *Praha/ Problemu rozvutoky osobystosti- Problems of personality development* 234. Retrieved from <http://sociosphera.com> [in Ukrainian].
8. Tytarenko T.M. (2003) Zhyttieviyi svit osobystosti: u mezhakh i za mezhamy budennosti. [Life world personality: inside and for outside the ordinary] K.: Lybid. 376 [in Ukrainian].
9. Funktsii mystetskoï osvity [Features arts education]. Retrieved from : <http://pidruchniki.com> [in Ukrainian].
10. Shmelova T.V. (2005). Vplyv mystetstva na formuvannia estetychnoho svitospriyniattia maibutnih uchyteliv [The influence of art on the formation of the aesthetic outlook of future teachers]. *Zhytomirskiy derzhavnyi universytet – Zhytomyr state university*. Retrieved from: <http://studentam.net.ua> [in Ukrainian].
11. Ianovskiy M.I. (2005). Psykholohichnyi vplyv mystetstva na liudynu [The psychological impact of art on human]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. Practical Psychology and Social Work*, 56 [in Ukrainian].

Diachenko A. V. The role of mystical refreshment and special beauty in a special setting

One of the important roles in deciding the formation of ideology belongs artistic culture, including its spiritual component – art. Art was the subject of philosophical studies since ancient times, there are many different theories of art, but you can not say that his substance, specificity, social significance fully understood that there was no discussion of his understanding. This phenomenon of human life is too complex and multifaceted to be able at some point to create its complete and final theory.

The process of socialization, which forms the personality and contributes to its development and the process of personal fulfillment largely depends on its creativity, communicative, development self-consciousness. All these tasks are designed to solve the art. Theory, which was developed states interdependence of society and art belong to Plato, J. J. Rousseau, Nietzsche, J.-M. Guillot, K. Mannheim, H. Ortega y Gasset and others. Today art education is a means of self-identity and way of solving vital problems of modern man. His role in shaping the world has been growing steadily since to counter phenomena spirituality, immorality is possible only by creating awareness of the importance and priority of universal values, improve creativity, desire for knowledge. But art educates, enlightens, enables to understand the world through his figurative expression in word, in sound, color, and after that, and create your image of the world that a priori can not contain destructive concepts. Please note that the artwork not only affect the area of human feelings, they simultaneously influence the human mind, turning it holistically.

In this paper, the basic aspects of the impact of arts education in shaping the worldview of modern man and proved transformative, educational function of art education, reviving the role of art for the individual. The article reveals the question what impact the outlook separate art form at different ages, and shows the need for arts education in the life of modern man and the desire for its knowledge. After cultured man – is not the man that taught spiritual values by force, especially a person who receives communion with the art of joy, feel the fullness of life, happy harmony of his “I” and the world, drawing spiritual energy of the paintings of artists, poetic lines, creations of sculptors.

Key words: art, philosophy, art education, self, artist, artwork, personality.

УДК 373.3/5(001.36:2000)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-1.25>

Загородня А. А.

**ШКІЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ
У КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

Проаналізовано процес запровадження профільного навчання в шкільну освіту України в період з 2000-х років ХХІ століття й по сьогоднішній день. Наведено перелік нормативних документів, що регламентують реформи освіти й загальної середньої освіти в Україні, а саме: Постанову Кабінету Міністрів “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання” (2000 рік); Національну доктрину розвитку освіти (2001 рік); Концепцію профільного навчання у старшій школі (2003 рік); Закон України “Про загальну середню освіту” (2017 рік); Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року (2013 рік); План пріоритетних дій Уряду до 2020 року (2017 рік). Визначено особливості протікання процесу профілізації змісту навчання в старшій загальноосвітній школі. Окреслено пріоритетні завдання щодо запровадження профільного навчання в шкільну освіту України, які наведені в цих документах. Охарактеризовано профілі навчання в старшій школі, як-от: науковий; прикладний; художньо-естетичний; спортивний. Описано тенденції втілення профільного навчання в освітній процес шкільної освіти України. Проаналізовано проект Типового навчального плану для учнів 10–11 класів, що пропонує суттєво іншу систему створення навчального плану для школи. Представлено інформацію щодо інтеграції вузьких спеціалізованих шкільних навчальних предметів в один, серед яких розрізняють такі: “Людина і суспільство”, “Людина і світ”, “Людина і природа”. Проаналізовано перспективні ідеї щодо запровадження та розвитку профільного навчання в освіту старшокласників. Окреслено структуру профільної середньої школи. Наведено перелік закладів середньої освіти, що здійснюють підготовку учнів за професійним спрямуванням.

Ключові слова: диференціація, загальна освіта, Закон України, зміст освіти, профільне навчання, старша школа, учні.

Розвиток України як суверенної, демократичної держави неможливо уявити без повноцінного розвитку освіти – потенційної основи науково-технічного й соціального прогресу, економічного зростання, добробуту й безпеки суспільства. Тим більше, що нова, постіндустріальна (інформаційна) епоха, в яку вступає сучасний світ, – це епоха інформації, знання, інтелекту, отже, і роль освіти сьогодні кардинально зростає. Саме тому важливим є вивчення історичного досвіду розвитку й запровадження профільного навчання в шкільну освіту України у 2000-х роках.

Проблема запровадження профільного навчання в шкільній освіті України була предметом досліджень таких науковців, як С. Гончаренко, Г. Селевко, П. Сікорський (термінологічне поле профільного навчання); О. Бугайов, П. Сікорський, Н. Ничкало, І. Унт, О. Ярошенко (вивчення рівнів, форм і видів профільного навчання); В. Володько, О. Горіна, П. Сікорський, М. Солдатенко та ін. (закономірності, принципи, умови ефективності індивідуалізації та диференціації навчання); Г. Авчіннікова, О. Барановська, Г. Васильківська, С. Дятленко, С. Закірова (диференціація змісту навчання школярів і профільна підготовка); державна освітня політика щодо організації профільного навчання й змісту шкільної освіти в радянській Україні (Л. Березівська); соціально-професійний вибір учнів (М. Піддячий) та ін.